

København
Dansk Bibel-Institut

Undertegnede

..... KNUD DØPPE P. JENSEN

der har forfattet nærværende emneopgave / ~~speciale~~ (streg over)

..... HERRENS DAG.
..... Jom. 3:14 i lyset af en exegese over
..... Zef. 1,7-2,3

af hvilket et eksemplar arkiveres på Dansk Bibel-Institut

- A) ☒ giver hermed min tilladelse til at ...; eller
B) ☐ ønsker at blive kontaktet før ...

der citeres i opgaver / publikationer, dog under den
forudsætning, at forfatterens navn samt afhandlingens
titel og årstal opgives.

Der er derimod ikke med denne erklæring givet tilladelse
til at afhandlingen - eller dele deraf - gengives på tryk.

- C) ☐ ønsker ikke at der citeres fra afhandlingen.

I øvrigt finder lov nr. 158 af 31/5-1961 om ophavsretten til
litterære og kunstneriske værker anvendelse.

..... DBI den 25 / 9 19 89 K. Døppe P. Jensen
Underskrift

Evt. kontaktadresse:

.....

Indholdsfortegnelse.

	side
Forord.....	1
Profetiens affattelsestid:	
Profetiens enhed.....	2
Profetiens datering.....	3
Eksegese over 1,7-2,3:	
Inddeling af bogen.....	7
Konteksten.....	8
Detaileksegese:	
V.7: Indledning: HERRENS dag er nær.....	9
V.8-9: 1.enhed: Fyrsterne og prinserne.....	11
V.10-11: 2.enhed: Købmændene.....	12
V.12-13: 3.enhed: Materiel og sterne.....	12
V.14: Ny indledning: Nær er HERRENS dag.....	12
V.15-16: 1.enhed: Udsagn om dagen.....	13
V.17-18: 2.enhed: Menneskenes undergang.....	13
2,1-3: 3.enhed: De ydmyge og HERRENS dag.....	13
Parafrase.....	14
Oversættelse.....	14
HERRENS dag, præsentation og kritik af teorier:	
Verdensårets afslutning: Hugo Gressmann.....	16
Tronbestigelsesfest: Sigmund Mowinckel	17
Hellig krig: Gerhard von Rad	19
Teofani: M. Weiss.....	21
Pagtseffektivering: F.C. Fensham.....	23
Skæbnedage: A.J.Everson.....	24
Konklusion.....	26
Litteraturliste.....	27

Forord.

Hvad mener profeterne med udtrykket HERRENS dag?

En eksegese af Zephanyas bog med særlig henblik på begrebet vil give os hjælp til at finde svaret.

Opgaven falder i fire hovedafsnit. Først undersøges profetiens affattelsestid, dels for at give indsigt i profetens samtid, og dels for at have dette i tankerne når teorierne om HERRENS dags oprindelse og udvikling gennemgås i sidste afsnit. En vurdering af profetiens enhed kommer naturligt forud for dette, da resultatet er afgørende for hvilke dele af profetien der kan bruges til at afgøre hvornår profetien blev fremsagt. Efter disse indledningsspørgsmål kommer eksegesen,

der undersøger indholdet af HERRENS dag; stemningen omkring begrebet og dets konkrete indhold. Derefter følger en redegørelse for dette århundredes vigtigste teorier om begrebets opståen og udvikling. Hele opgaven slutter med en konklusion, der samler opgavens mange oplysninger i et forsøg på at definere begrebet HERRENS dag.

Noterne har jeg anbragt nederst på siden under den optrukne linie af hensyn til læseren. Forfatterens navne er en henvisning til litteraturlisten. Hvor en forfatter er repræsenteret med flere værker, vil det blive markeret med en forkortet titel, hvis det ikke drejer sig om det værk, der står først efter forfatternavnet i litteraturlisten.

Profetiens affattelsestid.

Profetiens enhed.

Profetien fremstår som en samlet profeti, fremsagt af en person. Dette giver indtryk af, at vi her finder enten profetens egne ord på nær v.1 eller resultatet af en unik dygtig redaktør (1). Kapelrud skriver: "...it is obvious that the utterances of Zephaniah have come well and fairly unaltered through oral transmission as well as into written form. Additions and changes are few; some of them will leave one in doubt, whether they are really additions or not" (2). Flere drager dog denne umiddelbare forståelse i tvivl, og forsøger på forskellig vis at afgrænse den oprindelige profeti (3).

Hovedindvendningen mod en forståelse af hele den foreliggende bog som en samlet komposition er afsnittet 3,9ff (4). Dette afsnit indeholder imidlertid temaer fra Esajasbogen, så som "rest"-tanken. Dette sandsynliggør at afsnittet hører med til det oprindelige profetord (5). 3,19f, hvor udtryk som "sanker" og "vende hjem fra fangenskab" forekommer, viser for nogle at bogen som komposition forudsætter eksilet (6). Der gives dog grunde til at disse udtryk og dermed deres tekstsammenhæng er med i den oprindelige profeti, som er føreksilsk (7): a) Det er muligt at profeten har haft andet i tankerne end et direkte hjemvenden fra et Babylonisk eksil. Det kan have været de nordisraelske stammers tilbagevenden, efter adspredelsen i 722 fKr, profeten har tænkt på (8). 2,7, hvor der er tale om Judas hus, mod-

1) Kapelrud s.13-14. 2) s.15. Keil-Delitzsch giver udtryk for det samme s.121. Kapelrud anfører at profetien måske er nedskrevet i profetens samtid som Jeremias' (Jerm.36,18) s.19. 3) senest Edler, R. 4) Gad s.753. 5) Gad s.753. 6) Rendtorff s.236. Rudolph s.256 7) Rendtorff s.234 og 236. 8) Gad s.753.

siger denne forståelse af teksten. b) 3,19f er ikke noget nyt tema idet man finder det samme i 2,7 *ושב שבויתו*, hvor der er tale om en yderligere straf mod filisterne: De skal undertrykkes af det folk de nu undertrykker (Juda), efter at det har udstået sin straf. Se også 2,9b (1). Tankegangen i 3,19f kan altså være en videreførelse af tankegangen i 2,7.9b. Således at Herrens straf over folkene fører til herlighed for Israel (3,12ff), en herlighed hvis beskrivelse en efter-eksilsk jøde ville have svært ved at identificerer sig med (2).

På grundlag af dette ses, at der ikke er nogle tvingende argumenter for at opgive profetiens enhed.

Profetiens datering.

Hvornår virkede Zefanja? Overskriften til bogen (v.1) angiver at profetien blev fremsagt i Josias regeringstid (640-609 f.Kr), hvilket anerkendes som muligt af de fleste forskere. Nogle vælger dog at undsige v.1's angivelse til fordel for en senere datering. I store træk er følgende dateringer foreslået:

A. Josias' barndomstid (under fyrstedømmet, før reformen).

B. Efter reformen i ca. 622 f.Kr.

C. Efter Josias' død i 609 f.Kr.

Forskernes opmærksomhed er rettet mod følgende forhold i profetien:

1,1: Profetens slægtstavle.

Zefanja er ifølge v.1 tipoldebarn til Ezekias. Man mener at dette må være kong Ezekias (715-687/6 f.Kr) og kommer dermed til at have en generation for meget, hvis Zefanja skulle virke på Josias' tid (3). Giver vi Zefanjas forfædre en gennemsnitlig alder på 25 år ved næste generations fødsel, blev Zefanja født da Josias var 8 år, hvorfor v.1's oplysning ikke er umulig men næppe sandsynlig, hvis der er tænkt på kong Ezekias. At det ikke drejer sig om Judas konge Ezekias ses udfra to forhold: Han tituleres ikke (4), og Ezekias tillægges ikke andet steds en søn ved navn Amarja.

1) Rendtorff s.235. Han betragter imidlertid disse vers som indsatte.
2) Betænker man bogens budskab, som også kommer til udtryk i Lev. 26. Deut.28-30, de historiske bøger og hos mange af profeterne bør man i konsekvens deraf kalde disse, sammen med det meste af det gamle testamente, eftereksilske, og da er det betænkeligt at forsøge at skelne mellem oprindelige profetord og den endelige redaktions tilføjelser og rettelser. Vi har i så fald kun den foreliggende tekst og kan kun trænge ind i den eftereksilske teologi der har skabt bogen. 3) Williams s.77n.1 4) Kapelrud s.44.

1,4-8: Synkretisme.

Profetien falder på et tidspunkt hvor afgudsdyrkelsen er en akut fare i Jerusalem (1). Skal אֱלֹהֵי הַבַּעַל oversættes med "den sidste Baal" bliver det et udtryk for at en udrensning er sket men den endelige udryddelse mangler endnu (2). Det mener forskerne fra gruppe B og C. Josias' reform har altså ikke haft så megen succes på profetiens tid, at den har fortrængt al afgudsdyrkelse (B) (3) eller afgudsdyrkelsen er blusset op igen efter Josias' død (Jojakim. 2.Kong.23,37. Jojakim 2. Kong.24,8)(C). Kræver udtrykket אֱלֹהֵי הַבַּעַל at der er sket en udrensning, eller er det muligt at se det som udtryk for det altomfattende i HERRENS udryddelse af afgudsdyrkningen? En tidsbestemmelse til A kræver vel dette?

Vi ser af dette afsnit, at en datering af Zefanjas profeti er stærkt afhængig af vurderingen af gennemslagskraften i Josias' reform.

1,8 og 3,3: Fyrster og kongens sønner.

Hvorfor nævnes kongen ikke? Der er to muligheder: Enten er han uden reel indflydelse (et barn, 2.Kong 22,1) (A), eller også deltager han ikke i afgudsdyrkelsen (B)(4). Disse to muligheder passer på Josias, men ikke på hans efterkommere. Hermed modsiges C.

2,13-15: Nineves fald.

Profetien taler selv om Nineves fald som en fremtidig begivenhed.

Forudsætningen i historisk-kritisk forskning er, at en begivenhed skal være indtruffet, eller forudsigelig (vaticinium ex eventu), for at den kan forudsiges (5). Dette krav bringer profetiens tilblivelse frem til efter 612 f.Kr. Men er dette krav ikke imod selve profetiens natur? Hvordan kan man true en nation der allerede ligger i grus? Det giver ikke mening at tænke sig en sådan efterrationaliserende profeti på Josias samtid, eller hos hans efterfølgere. "These words would not have been relevant after 612, probably not after 625, when the decline of Assyria was obvious." (6).

Hvis ikke denne del af profetien er et langt senere værk, må den henlægges til den assyriske tid.

1) Sabottka s.15. 2) Se Sabottka s.15-18 for alternative oversættelser. 3) Kapelrud s.23. Ifølge Williams s.84 viser den hastige genopblussen af afgudsdyrkelsen efter Josias død under Jojakim, at Baal- dyrkelsen kun var fortrængt, ikke udryddet, under Josias. Den dukkede derfor op igen efter skuffelsen over Josias' fejlslagne livsværk og det egyptiske overherredømme 4) Kapelrud s.42. 5) På trods af hvad en samtidig menighed måtte tænke om den slags profeti! 6) Kapelrud s.42.

Truslen mod Juda.

Da det forudsættes at profeterne altid er motiveret af samtidens politiske begivenheder, er det afgørende for forskerne at klarlægge hvem der truede Juda på Zefanjas tid (1). Tre mulige fjender er nævnt: Skytere.

En almindelig antagelse er, at Zephanjas forkyndelse hviler på en skytisk trussel (2). Disse skytere var et indoeuropæisk folkeslag, der fra det sydlige Rusland trængte ind i Armenien og øvede indflydelse i Syrien i 2.halvdel af det 7.århundrede f.Kr. Skyterne stod på assyrernes side i kampen mod babylonerne og mederne. Herodot fortæller om et skytisk felttog mod Ægypten og en plyndring af Askalon, og antyder dermed deres trussel mod Palæstina. Disse skytere skulle udgøre "fjenden fra nord" i Jerm. 4-6, og truslen mod Juda i Zephanjas bog (3). Denne antagelse har vist sig uholdbar af følgende grunde: Herodot er eneste vidne om disse begivenheder, og hans beretning er præget af legendemateriale. Beretningen indeholder ingen antydning af en invasion, da Askalon er eneste palæstinesiske by der nævnes (4). Der mangler arkæologiske beviser (5). Det er usandsynligt at en invasion har kunnet finde sted under Psammetichus I (6). Skyterne udgjorde ikke en trussel der kunne fremmane billeder af verdensomspændende katastrofer som dem Zefanja beskriver (7).

Assyrerne.

Andre har opfattet truslen som en genopvækkelse af assyrisk magt under Josias tidlige regeringsperiode. Hvis assyrerne udgør truslen mod Juda skal det tages i betragtning at deres magt hurtigt sygnede hen efter 626 f.Kr (8).

Babylonerne.

Leder man efter en trussel mod Juda, der kan lede tankerne hen på en verdensomspændende begivenhed, er Babylon lettest at få øje på, af samme grund, som behandlet i afsnittet "Nineves fald".

På grund af lighedspunkter i Zefanjas profeti med den såkaldte Deuterocesajas, Jeremias og Ezekiel (9), må Zefanja i lighed med

1) Rudolph afviser dette krav under henvisning til profetiens irrationalitet s.267. Keil-Delitzsch mener at det moralske forfald var anledningen til profetien s.125. 2) Gad henviser til F. Wilke: "Das Skythenproblem". Kittelfestskrift 1913 s.222-54. 3) Gad s.393. 4) Williams s.80. 5) Williams s.80. 6) Fensham "Interpreters'" s.983. 7) Hyatt, J.P. citeret i Williams s.81. 8) Fensham. "Interpreters'" s.983-84. 9) Disse lighedspunkter kræver ikke samtidighed, men kan skyldes profeternes fælles tilknytning til kulten i Jerusalem.

disse, have en ydre fjende som motivation for sine profetier. og disse kan kun være babylonerne, på grund af deres "verdensomspændende" ødelæggelse. Man har derfor ment at profetien er blevet til under Jojakim (609-598 f.Kr) (1) eller Zedekias (ca 590 f.Kr) (2). Det vigtigste argument for at profetien har babylonerne i tankerne er, at det var dem der ødelagde Nineve (612 f.Kr), filisterne (604 f.Kr) og sikkert også Moab og Ammon (3).

Bogens egen beskrivelse af truslen.

Det er værd at bemærke at Zephanjas bog ikke selv fortæller hvem der vil være HERRENS redskab på HERRENS dag. De antydninger af krigstrussel der findes i bogen (f.eks 1,16) er holdt i billedsprog og kan ikke bruges til afsløring af truslens genstand. Det er derimod tydeligt i bogen, at truslen mod Juda er HERREN. Ham har de krænket og Ham skal de formilde (1,4-6. 2,1-3. Jvf. Lev.26). Ved hvem dommen skal udføres er uden for forkyndelsens sigte. Dette antyder at Juda ikke kendte til en umiddelbar trussel på profetiens affattelsestid, da man kunne forvente en anvendelse af denne trussel antog konkrete former (4). Den udefinerede trussel er med til at styrke antagelsen af at profetien skal henlægges til en tid med assyrisk tilbagegang.

Profetiens form.

Profetiens karakter viser en kontinuitet med det ottende århundredes store profeter, Amos, Esajas og Mika (5), Ligeledes er lighedspunkterne med Deuterocesajas, Jeremias og Ezekiel nævnt. Formen giver altså ingen særlig hjælp.

Konklusion.

Denne gennemgang af de i profetien beskrevne forhold efterlader følgende konklusioner: 1. Afgudsdyrkelsen var en trussel. 2. Kongen var ikke afgudsdyrker. 3. Nineve stod stadig, 4. Truslen var verdensomspændende men ikke nærmere defineret. 5. Profetiens form opviser træk både fra tiden før og efter Josias. En undsigelse af v.1 er derfor ubegrundet.

Det giver to muligheder for datering. Enten mens Josias var barnekonge, eller mens han var i færd med at rense ud i afgudskulten (6). De fleste forskere vælger første mulighed (7), da reformen på flere

1) Williams s.83, hvor han også henviser til E. Kønig, F. Wilke og J.P. Hyatt. 2) Williams s.85f, der henviser til 2.kong 25,18-21 og Jerm. 52,24, hvor han finder at Zefanja nævnes. 3) Merrild, E. "Kingdom of Priests", Michigan 1987. S.456-57. 4) En slags "russerne kommer". 5) Rendtorff s.234. 6) Kapelrud s.41 Han angiver tiden 639-625 f.kr s.42. 7) Fensham s.984. Williams s.77.

måder beskrives som en succes (2.kong.23,4-23), og der ikke er direkte hentydninger til reformen.

Dermed er det rimeligt at antage at profetien har været en af de impulser der var med til at iværksætte reformen. Zefanja bliver derfor også betragtet som en del af den præstelige reformgruppe, der virkede i templet i Jerusalem.

Eksegese.

Inddeling af bogen.

Profetbogen kan inddeles på flere måder. Den klassiske inddeling er efter bogens temaer. De falder naturligt i følgende tre: A) Domsord mod Juda og Jerusalem, hvorunder begrebet HERRENS dag anvendes (1,2-2,3). B) Orakel mod andre nationer (2,4-3,8). C) Frelsesord til de andre nationer, Jerusalem og Israel (3,9-3.20)(1). Denne inddeling skyldes det skema man finder i Esajas', Jeremias' og Ezekiels bøger: Ulykke for Israel - orakel mod andre nationer - frelse for Israel (2). Men da 3,1-8 gentager temaet i 1,2-2,3 ser vi at denne inddeling ikke tydeliggør bogens komposition (3). Det er bedre at forstå bogen som en sammenkædet enhed af forskellige sektioner. Disse er knyttet til det foregående afsnit idet de viderefører og udvikler temaet (4). Den gentagne brug af de samme udtryk på tværs af tematiske skel, med deraf følgende indre sammenhænge i bogen (5), underbygger denne forståelse af kompositionen, og viser at bogen ikke er en samling af mange forskellige enheder (6). Det er i nogle tilfælde ordvalget der har bestemt kompositionen (7).

Opdeles bogen efter de sektioner den er opbygget af kan det gøres således (8):

1) Rendtroff s.234. Childs s.458. Sabottka har valgt doms- og frelses-tilsigelse til Jerusalem som tema for sidst afsnit og deler derfor ved 3,1. s.101. Childs kalder bogen et kompendium af profetisk under-visning s.460, med reference til M. Bucer: "In Sophoniam enarrationes", 1554, da han finder at bogen består af materiale der er blevet samlet omkring teologiske centre, men i så fald, hvorfor står 3,1-8 ikke sammen med 1,2-2,3, som det saglig set hører sammen med? (Rudolph s.255). Og hvad med bogens mange sproglige indre sammenhænge? (Rendtroff s.235-36). 2) Rudolph s.255. 3) Rendtroff s.234 4) Rendtroff s.234. 5) Eksempler findes hos Rendtroff s.235-36. 6) Rendtroff s.236. 7) Rendtroff s.236. 8) Sabottka s.ix-xv. Fensham. "Interpreters'" s.984.

1,1 Overskrift.

1. 1,2-2,3 Den kommende dom.

- a. 1,2-3 Forkyndelse af universiel dom.
- b. 1,4-6 Forkyndelse af dom over Juda.
- c. 1,7-18 Forkyndelse af HERRENS dag
- d. 2,1-3 De sagtmodige og HERRENS dag.

2. 2,4-15 Orakler mod andre nationer.

- a. 2,4-7 Orakel mod vest: Filisterne.
- b. 2,8-11 Orakel mod øst: Moab og Ammon.
- c. 2,12 Orakel mod syd: Etiopien.
- d. 2,13-15 Orakel mod nord: Assyrien.

3. 3,1-5 Domsord mod Jerusalem.

4. 3,6-8 Domsord mod de andre nationer.

5. 3,9-13 Frelsesord til nationerne og Juda.

6. 3,14-17 Syng Israel! For HERREN i din midte.

7. 3,18-20 Afsluttende frelsesbudskab.

Konteksten.

Af ovenstående inddeling fremgår det, at vor tekst følger umiddelbart efter forkyndelsen af en universiel dom og er en videreførelse af denne, hvor associationer fra Gen 1 og 6 træder frem. Efter forkyndelsen af hvad der skal ske formåner profeten de sagtmodige til omvendelse, for at de måske derved kan frelses. Tekstens videreførsel af domsforkyndelsen retter derefter sin opmærksomhed mod andre nationer og Jerusalem, for at ende i en forkyndelse af en tid hvor HERREN skal være konge i folkets midte.

Vi ser altså af tekstens kontekst at tilhørerne på dette tidspunkt ved hvad det meget alvorlige budskab indeholder: Dom over dem for deres afgudsdyrkelse; alle er indstillet på et frygteligt budskab. Som en videreførsel af dette kommer forkyndelsen af HERRENS dag, der beskrives med frygtelige billeder, der afsluttes med billedet af den universielle ødelæggelse der startede profetien. Disse konsekvenser opfordres de ydmyge i landet til at søge ly for. Derefter vender profeten sit budskab mod de nationer der er fjendtlige mod Juda.

Inddeling af teksten

1,7-2,3 er en kompositorisk enhed med HERRENS dag som tema (1).

1) Sabottka s.27, Kapelrud s.28. Kapelrud afviser Gunkels og Wolffs forståelse af profetiske ytringer som generelt meget korte. Dette sker under henvisning til Buss: "This interpretation rests in part on the assumption that an individual utterance must be reasonable homo-

Følgende inddeling er mulig (1):

- v.7: Indledning: HERRENS dag er nær.
- v.8-9: 1.enhed: Fyrsterne og prinserne.
- v.10-11: 2.enhed: Købmændene.
- v.12-13: 3.enhed: Materialisterne
- v.14: Ny indledning: Nær er HERRENS dag.
- v.15-16: 1.enhed: Udsagn om dagen
- v.17-18: 2.enhed: Menneskenes undergang
- 2,1-3: 3.enhed: De ydmyge og HERRENS dag

Detaljeksegesen.

V.7: Indledning: HERRENS dag er nær.

וְנָ: Interjektionen findes også i Hab. 2,20 og Zak. 2,17. Dette har givet anledning til overvejelser om hvorvidt v.7 er en efterligning af en liturgisk formel (2), enten i forbindelse med offerpraksis, eller i forbindelse med teofanier.

Tekstsammenhængen (v.7b-8a) taler for at udtrykket er kendt fra offerpraksis som det kendes fra romersk og arabisk praksis (3). Men Hab. 2,20 og Zak. 2,17 udtrykker forventning om HERRENS nærvær (4). Udtrykket findes også i mere profan sammenhæng f.eks Dom 3,19. Fælles for betydningerne (også Amos 6,10 og 8,3) er at de associerer til noget ildevarslande.

וְנָ: Dette udtryk har ikke sjældent en truende undertone (5), og er med til at understrege det ildevarslande, sammen med brugen af det højtidelige וְנָ יְהוָה. Begrundelsen for disse ildevarslande toner er HERRENS dags nærhed. Af dette ses at HERRENS dag har et negativt ladet indhold i Zefanjas sprogbrug. Hermed er han i overensstemmelse med f.eks Amos (2,18-20) og Joel (2,1).

וְנָ: Udtrykket bruges 2285 gange i GT. Dets brug på hebraisk kan opdeles i følgende grupper, når man anlægger en semantisk tilgang (6): A. 1. וְנָ bruges som angivelse af en vis tidsudstrækning, med følgende varianter:

- a) וְנָ anvendes om tiden mellem solopgang og solnedgang i modsætning til nat. Gen.8,22. Es.30,26.
- b) וְנָ bruges om tiden for en jordomdrejning = et døgn. Ex.7,15f. 29,36.38. Dom 14,15.17.

geneous in form, for instance in the manner in which Israel is addressed. Violent changes of grammatical forms, however, are characteristic of prophetic style". s.27 1) Sabottka s. 28-29. 2) Sabottka s.31. 3) Sabottka s.31-32. 4) Rudolph s.266. 5) Sabottka s.32 6) Cerny s.5-8. Se hans note 27 for andre forslag.

c) יום benyttes om en afgrænset enhed i mængden af dage, fastsat ved objektive tillæg: En kalenderdag, en historisk dag, eller fastlagt på anden måde som f.eks. ved tidsadverbier: En dag, i dag, denne dag, hin dag. 1.Kong. 12,32,33. 2.Krøn.29,17. Hag. 1,1.15. Zak. 1,7. 1.Sam. 14,1.

d) יום betegner en vis tidsudstrækning:

α) I pluralis om større enheders udstrækning: Måneder og år. Gen. 29,14. Deut. 21,13. 2.Kong.15,13. Gen. 41,1. Jer. 28,3.

β) Angiver udstrækningen af forskellige tilstande og handlinger. F.eks. et livsforløb. Gen 6,3. Deut. 22,19.29. Gen. 25,24. Dom.5,6. 1.Kong. 16,34. Es.23,15. Gen. 31,23.

2. יום bruges som angivelse af ikke-temporale størrelser, så som dagsrejse, to dages brød, og dagværk. Her betegnes længden af rejsen og mængden af brød. Gen. 30,36. 31,23. Num. 11,31. 1. Kong. 19,4. 2.Kong. 3,9. Jonas 3,4. Ex. 5,13.19. 16,29.

B. יום anvendes om en enhed i tidsforløbet der defineres nærmere på en af følgende måder:

1. Indholdet af enheden defineres ved angivelse af tilstand, handling, eller begivenhed. F.eks. på en god dag. 1.Sam. 25,8. 13,22. 2.Sam. 23,20. Ordsp. 25,13.

2. Indholdet af enheden defineres ved angivelse af et egennavn eller pronomen. F.eks. Midjans dag (Es. 9.4). Jisreels dag (Hos. 1,11).

I denne oversigtsmæssige opdeling må vi placere begrebet יום יְהוָה i gruppe B2 og kan deraf tillade os at konkludere at begrebet dækker en dag i fortiden (Es. 9,4. Klag. 2,22. Ez. 13,5) eller en dag i fremtiden (Hos.1,11 og vor tekst) der ikke er afgrænset i udstrækning eller fastsat i kalenderorden, men udfra dets tilknytning til egennavnet יְהוָה. I de to foreliggende eksempler er der tale om at egennavne står som objekt for de handlinger der har givet anledning til navnet: Det er f.eks. Israels sejr over Midjan der er tænkt på. I udtrykket יום יְהוָה er יְהוָה ikke objekt men subjekt for handlingerne på dagen (1). En definition på begrebet יום יְהוָה udfra en semantisk undersøgelse kan udtrykkes således: Det er en dag der er karakteriseret ved HERRENS indgriben; fastsat og begrænset i tid af Ham (2).

Udtrykket יום יְהוָה forekommer kun hos profeterne, heraf er 16 i den direkte form, mens resten af de 29 eksempler på en eller anden måde er delt af eller knyttet til et andet udtryk. Endvidere forekommer paralleludtryk, så som: Hin dag, på dagen, etc. (3).

1) Fensham. "BE, 1966" s.91. 2) Fensham. "BE" s.91.. 3) Cerny s.17-26.

Sammenfattende kan vi se at udtrykket bruges med betydningen: Da HERREN greb ind/når HERREN griber ind.

HERRENS dag fremtræder i denne enhed som en slagtning/et offermåltid, hvortil HERREN selv er vært for de indbudne, som han har helliget **שִׁדְדָה**. Denne hellighed er en forudsætning for at kunne deltage (jvf. 1.Sam. 16,5 og andre). Dette billede er et krigsbillede. Det ses af at udtrykket **שִׁדְדָה** også bruges i Es 13,5 om hæren, der skal ødelægge Babel, og v.10-11, der henviser til de bydele i Jerusalem der først ødelægges ved et angreb, samt v.13 og 16, der også henviser til krig. I så fald er offeret lig med Juda (v.2-6) og de indbudte lig med fjenden (1). Inspirationen til denne del af profetien er Es. 13.

V.8-9: 1.enhed: Fyrsterne og prinserne.

Nu åbenbares hvad der mere skal ske på HERRENS dag. Genren er domsforkyndelse i 1. person direkte tale (HERREN). Efter i v.2-6 at have talt mod den almene synkretisme, vender han sig nu mod de ledende kredse i Jerusalem. De første der nævnes er **שָׂרִים** og **בְּנֵי הַמֶּלֶךְ**. Det diskuteres hvad der menes med disse udtryk. Det kan være betegnelser for hierakiet omkring Baal-kulten (jvf **מַלְכִּים** i v.5, der således skal forstås som et synonym for Baal og Es.43,28. 1 Krøn. 24,5, der taler om hellige/helligdommens fyrster.)(2). Men da dette hieraki allerede er nævnt i v.4 er det mere sandsynligt at Zefanja profeterer mod verdslige regimente. Dette gælder også dem der går i udenlandske dragter, da man må forvente en slags hofetikette, hvor klædedragten havde betydning (jvf 2.Sam 13,18)(3). Denne gruppe straffes for at have antaget hedenske skikke (jvf beklædningen og 1.Sam. 5,4f.)(4) og for at fylde deres herres hus (5) med **וְלִמְרֹמָה** vold og svig (magtmisbrug), eller falskhed og bedrag, hvorved det bliver til synonymer for afguder (1).

1) Rudolph s.266. Han mener, sammen med andre, at Zefanja her knytter til ved en tradition der ser Israels sejr over dets fjender som en HERRENS offerdag, hvor fjenderne var offeret, og de indbudte himmelske krigere der kæmpede for Israel (jvf Es. 13. 34,6ff. Jerm. 46,10 og "Hellig krig"-begrebet). Bevis materialet for eksistensen af en sådan "Hellig krigs"-tradition må dog siges at være begrænset, jvf. Weiss' kritik senere i denne opgave. 2) Sabottka s.36-38. 3) Rudolph s.267. 4) Rudolph afviser Sabottkas oversættelse: Stiger op på podiet, som en henvisning til offerhandling i templet til afguderne (Sabottka s.39-40), da betydningen af **לָלַךְ** ikke er "stige op" men "springe", og **וְלִמְרֹמָה** i følge Ez.46,2. 47,1 henviser til en tærskel.) 5) Dette kan være templet (Sabottka s. 42) men mere sandsynligt på grund af ordvalget (OEJNDA er plur. majest. GK § 124i) kongens palads (Rudolph s.262).

V.10-11: 2.enhed: Købmændene.

Denne enhed viser overensstemmelser med genren: Opfordring til folkeklage. Det ses af disse elementer: Imperativisk anvisning: **הִלִּיל** som er en parallel til **קִלֵּל**. Nævnelser af de tilråbte i vokativ: **יְסִבִּי הַמִּכְתָּם**. Anledning til klage der indledes med **כִּי** og videreføres som et usvigeligt faktum ved brug af perfektum (jvf Es. 13,6. Ez. 30,2f. Joel 1,5-14)(2). På dette punkt i profetien sker der en ændring fra begrundelse for straffen til beskrivelse af straffen (3), men der nævnes stadig nye samfundsgrupper, her handelsfolkene, der kaldes pengevejere da værdienhederne var i vægtenheder. De nævnte lokaliteter skal placeres i den nordlige del af Jerusalem, der var byens strategiske akilleshæl og dermed indfaldsvej for fjendtlige hærer. Dette viser os at profeten havde et fjendeangreb i tankerne, uden dog at antyde hvilket (4).

V.12-13: 3.enhed: Materialisterne.

Domsforkyndelsen fortsætter i denne enhed som anklage (v.12) og domsforkyndelse (v.13) i 1. person direkte tale (HERREN)(5). Dommen gælder de sorgløse materialister, der anklages for ligegyldighed over for HERREN. Deres dom bliver en ødelæggelse af deres ejendomme, og en hindring for at nyde disse goder (ved deres død?). Også denne enhed leder tanken hen på krigsødelæggelser, hvor fjender afsøger alle kroge i byen for at finde indbyggerne, der har gemt sig efter indtoget.

V.14: Ny indledning: Nær er HERRENS dag.

V.14 indleder den anden del af den store **יְהוָה יוֹם**-komposition, der følges ligesom v.7 af tre enheder. Der er mange vanskeligheder i oversættelsesarbejdet i denne anden del. F.eks. ønsker Sabottka at oversætte **נִהָר** (v.14) med "helt", da substantivet mahir har associerende betydninger med dette på ugaritisk. Han oversætter med "nær er den stærke helt selv", derved understreger han et "HELLIG KRIG"-motiv som han gerne finder i teksten (s.50). Den traditionelle forståelse forstår ordet som en særform i piel participium, med betydningen "hastende". Det ligger udenfor denne opgaves rammer at referere og afveje argumenterne tilstrækkeligt, hvorfor jeg må henvise til behandlingen i kommentarerne.

Denne indledning gentager emphatisk temaet i første indledning. **יְהוָה יוֹם** er nær og kommer meget snart. Beskrivelsen af den frygtindgydende dag, som kommer i de følgende vers, indledes med konstateringen af, at selv den tapperste krigshelt vil skribe af rædsel på den dag.

1) Sabottka s.43 2) Sabottka s.45. 3) Rudolph s.268. 4) Rudolph s.268. 5) Sabottka s.47.

V.15-16: 1.enhed: Udsagn om dagen.

Ved ovenstående indledning bringes tankerne atter hen på en krigsbegivenhed, der skildres bevidst monotont med mange paralleludtryk i denne enhed. Slutningen af enheden lader os ikke i tvivl, byerne bliver stormet, men samtidig associerer det til de selvsikre materialister i v.12.

V.17-18: 2.enhed: Menneskenes undergang.

Denne enhed er et nyt domsord, men uden indledning. Det er bemærkelsesværdigt, at domsordet starter med Guds direkte tale i 1. person, for til slut næsten umærkeligt at gå over i 3.person. Er dette et vidnesbyrd om den identifikation der tilsyneladende er mellem profeten og hans Gud, i hvilken en skelnen mellem hans ord og HERRENS ord ophører? Disse vers gentager temaet fra v.2-3: Skabningens undergang. Vi finder således hentydninger til syndflodsberetningen (Gen 6-8 se 6,13) og skabelsen af mennesket i udtrykket אָדָם "snavs" (1) (Gen 2,7). Dette giver grund til at antage, at Genesis var kendt af profeten.

Som i den foregående enhed er der en indirekte hentydning til en af de tidligere nævnte grupper, nemlig købmændene, der advares mod at slå deres lid til at kunne købe fred.

2,1-3: 3.enhed: De ydmyge og HERRENS dag.

Den tredje enhed, der er HERRENS dag-kompositionens afslutning, vender sig først mod de hidtil nævnte grupper med betegnelsen אֲנִי וְעַמִּי "I folk, som ikke er nedbrudt" i form af formaningsord. Derefter kommer formaningsord til en samfundsgruppe der hidtil ikke er nævnt: De ydmyge (2). Denne anvendelse af genren kaldes korrekt for et profetisk råb til omvendelse af T.M. Raitt (3). De ydmyge nævnes som eneste gruppe, der måske har en chance for at overleve. Dermed understreges alvoren i det budskab profeten bringer; ingen kan vide sig sikker, og dagen kan ikke undviges, den kommer under alle omstændigheder og dermed svares på det presserende spørgsmål efter kap.1: Er der ingen mulighed for frelse?.

Denne omvendelsens mulighed er i overensstemmelse med Amos 5,4-6.14f, men hvor Amos tiltaler Israels hus, ser Zefanja kun en chance for de ydmyge. Man har overvejet hvorledes denne ydmyghed er karakteriseret. Det kan være de fattige og udnyttede der er tænkt på, men mest sandsynligt er det en samlet betegnelse for dem der ikke lever i den synkretisme og det hovmod der prægede profetens samtid. Ydmyghed skal derfor forstås som en modsætning til "ikke at være nedbrudt"

1) Sabottka s.56, der vil fremhæve muligheden for at det betegner fugtigt materiale. 2) Rudolph s.271. 3) Sabottka s.60.

(2.1)(Rudolph s.273). Disse "nedbrudte/sønderbrudte" vil ikke formaste sig til at overtræde HERRENS bud. Ydmyghed er den rette holdning overfor HERREN (Sl. 34,19. 51,19).

Parafrase.

Zefanja prædiker dom over Jerusalem og Judas land i dette afsnit af profetbogen. Til sin hjælp i denne forkyndelse har han begrebet HERRENS dag, som beskrives med dystre billeder, disse billeder associerer til krigsbegivenheder.

Dommen han forkynder, falder i to hovedafsnit (v.7-13 og v.14-2,3) der begge indledes med konstateringen af HERRENS dags nærhed. Denne dag sammenlignes i første hovedafsnit indledningsvis med en offerfest, hvor Juda er offeret og fjenden er de indbudte (v.7).

De første der straffes er landets ledende mænd, der anklages for synkretisme og magtmisbrug (v.8-9). Dernæst får vi en yderligere beskrivelse af straffen, hvoraf det fremgår at den vil ramme Jersusalems nordlige del (byens akilleshæl). Med i denne straf nævnes en ny samfundgruppe: Købmændene (v.10-11). Sidste gruppe der fremhæves i dette hovedafsnit er materialisterne, der anklages for ateisme. Her som i det foregående er det krigsbilleder, der bruges om straffen (v.12-13).

Det nye hovedafsnit indledes med en understregning af dagens nærhed og frygtelighed (selv helten vil skrike af angst)(v.14). Derefter følger første enhed, som en monoton beskrivelse af HERRENS dag i undergangstoner (v.15-16). Næste enhed beskriver hvad der sker med menneskeheden: Den skal blive til det "snavs" den en gang blev skabt af, og den skæbne kan den ikke købe sig fri af (v.17-18). Der er kun en gruppe som måske har en chance på denne frygtelige dag: De ydmyge. Disse tiltales allersidst i kompositionen, efter de hovmodige er blevet formanet til at omvende sig. Men selv de ydmyge, som har den rette indstilling over for HERREN, må øve sig i deres retfærdighed og ydmyghed, hvis de vil bestå på HERRENS dag (2,1-3).

Oversættelse

1,7. Stille! for den Herre HERREN,

HERRENS dag er nær!

HERREN har forberedt en offerslagting og helliget de indbudte.

8. Det skal ske på HERRENS offerdag,

da vil jeg straffe fyrsterne og kongesønnerne

og alle der bærer udenlandsk dragt.

9. På den dag vil jeg straffe alle der hopper over tærsklen og fylder deres herres hus med vold og bedrag.

10. Det skal ske på den dag siger HERREN,

Hør! Skrig fra fiskeporten, hylen fra den nye bydel og stort postyr fra højene.

11. Hyl! I der bor i "morteren",
for krømmerfolket er udslettet og udryddet er alle der vejer sølv.
12. Det skal ske på den tid,
da afsøger jeg Jerusalem med lygter og straffer de mænd,
der er ubevægelige af deres bundfald og siger ved sig selv: "HERREN er ligeglad".
13. Da plyndres deres gods og deres huse ødelægges.
De skal bygge huse men ikke bo i dem,
og de skal plante vingårde men ikke drikke vinen.
14. Når er HERRENS dag, den store,
den er nær og kommer hurtigt.
Hør! HERRENS dag er bitter,
da skriger selv heiten.
15. En vredens dag er denne dag,
en nøds og trængsels dag,
en ødelæggelses og undergangs dag,
en mulmets og mørkes dag,
en skyers og dunkelheds dag,
16. en trompeters og krigsråbets dag
mod de befæstede byer og de knejsende tinder.
17. Jeg sender trængsel over menneskene,
så de går omkring i blinde,
fordi de syndede mod HERREN.
Deres blod hældes ud som snavs,
deres livssaft som skarn.
18. Hverken deres sølv eller guld
kan redde dem på HERRENS vredes dag
når hele jorden fortæres af hans nidkærheds ild.
For han bringer undergang, ja en brat tilintetgørelse
over alle jordens beboere.
- 2,1. Bøj jer og krum ryggen,
I folk, som ikke er nedbrudt,
2. før beslutningen bliver udført -
som avner farer dagen frem -
før HERRENS brændende vrede kommer over jer,
før HERRENS vredes dag kommer over jer.
3. Søg HERREN alle I landets ydmyge, der holder Hans bud.
Søg retfærdighed,
søg ydmyghed,
så vil I måske finde ly
på HERRENS vredes dag.

HERRENS dag.

Præsentation og kritik af teorier.

Verdensåret: Hugo Gressmann:

Gennemgangen af teorierne begynder naturligt med den første forsker der i sin behandling af emnet lod sig inspirere af den indflydelsesrige religionshistoriske skole: Hugo Gressmann, "Der Ursprung der israelitisch-jüdischen Eschatologie" 1905. Gressmanns udgangspunkt for sin undersøgelse af HERRENS dag, har han fået af Gunkel: Hebraisk eskatologi har sin oprindelse i Babylonisk mytologi. Gunkel mente at det fremadskridende punkt hvor solen viste sig ved foråret, gav en forståelse af at solen vil bevæge sig hele horisonten rundt, og dermed skabe et slags verdensdøgn. Historien vil derfor gentage sig ligesom døgnets begivenheder gentager sig. Udfra dette forklarer Gunkel hvorfor beskrivelsen af de sidste ting ligner beskrivelsen af de første ting: Kaos før (gen-)skabelse.

Gressmann fastslår, ud fra en forståelse af at alle steder hvor begrebet HERRENS dag forekommer er det udtalt om fremtiden, at det er en terminus i eskatologien, og på Amos tid endda en terminus technicus. Dette ses af at Amos i 8,9.13 kan bruge udtrykket "hin dag" som en reference til HERRENS dag, uden at skulle forklare sig nærmere; tilhørerne vidste, hvad han mente. Begrebet har altså en fortid, forud for Amos, og Gressman mener dens oprindelse bør findes i babylonisk mytologi, som i førprofetisk tid kom til Kanaan som frelses- og ulykkesprofeti.

På baggrund af disse iagttagelser fastlægger Gressman historien bag begrebet HERRENS dag til fire på hinanden følgende trin:

1. Det mytologiske trin. Dette er "forhistorisk" og kendetegnet ved at man venter en verdenskatastrofe (s.144).
2. Det folkelige trin. Dette er historisk men føramosisk. Det er natur-mytologisk som trin 1 men adskiller sig ved mangfoldige variationer over temaet: Verdenskatastrofe. På dette trin er ulykken begrænset til kun at omfatte hedningerne (frelses-eskatologisk for Israel). Den brug af naturkatastrofebeskrivelser, der er hos profeterne, skal forstås som digterisk (s.149).
3. Det profetiske trin. Dette er kendetegnet ved en uddybelse af det etiske aspekt ved ulykkesprofetierne (s.152). Efter eksilet træder frelses-profetierne igen frem, hvorved det folkelige trin får en renæssance (s.157).
4. Det apokalyptiske trin. Dette vokser ud af en sammenblanding af

den kendte ulykkes- og frelsesprofeti med nye "fremmede" ideer (s.157).

På baggrund af denne tese kan man sammenfatte resultaterne i følgende punkter:

Eskatologien er "forhistorisk", ældre end profettiden, og har et babylonisk udspring. Er altså ikke israelsk i sin oprindelse.

På Amos tid fandtes der en fuldt udbygget "folkeeskatologi".

HERRENS dag er dagen hvor den eskatologiske verdenskatastrofe indtræffer, og den er beskrevet med materiale fra det mytiske urkaos.

HERRENS dags oprindelse ligger i eskatologien og ikke i krigsbe-
givenheder eller naturkatastrofer.

Kritik

Kritikken af Gressmann vender sig især mod hans udgangspunkt, at der allerede i "forhistorisk" tid var en forventning om alle tings ødelæg-
gelse. Man har svært ved at forestille sig en eskatologisk teori på
så tidligt et tidspunkt (Cerny "The day ...", 1948 s.38ff). Fensham
opsummerer kritikken således (Biblical Essays, 1966. s.90): "Hugo
Gressmann tried to connect this conception to Babylonian mythology
and to date it back to early times even as prehistoric eschatology.
But this opinion was met with severe criticism of which the doubtful
connection to Babylonian mythology seems to me the most important."

Tronbestigelsesfest: Mowinckel.

Mowinckels forståelse af HERRENS dag er nær knyttet til Mowinckels
teorier om en årlig tronbestigelsesfest efter babylonisk mønster. Han
har gennem en analyse af de forskellige profeter (NTT, 1958) søgt at
vise, at udtrykket HERRENS dag blev løsrevet fra sin oprindelige
betydning, Tronbestigelsesfesten, til at blive et begreb der dækkede
over stort set samme indhold: HERREN kæmper mod kaosmagterne (nu
Israels fjender) og vinder. HERRENS dag er dagen, hvor han bliver
konge over hele jorden.

Amos 5,18ff er udgangspunktet i analysen, da det er første sted
begrebet nævnes. Her finder han at Amos henviser til en kultdag i
kraft af 5.21f, der indeholder klare henvisninger til fest- og
offerdage. Ud fra dette analyserer han andre profeters senere udsagn,
og finder over alt metaforiske henvisninger til dagen som en fest- og
offerdag. Han systematiserer udsagnene, og kommer til følgende re-
sultater (s.48f), som er en opsummering:

"Jahves dag betegner oprinnelig Jahves spesielle festdag, den dag-
en innenfor festkomplekset da han tenkes å "komme tilsyne" i kultusen,
hans epifani- og tronstigningsdag. Med denne hans tilsynekomst og dag

var også i føramosisk tid forbundet forestillingen om en kamp mot og seier over de opprørske kosmiske makter - kaosmaktene - og over alle Israels aktuelle og potensielle fiender". "Perspektivet er på samme tid kosmisk, universelt og nasjonal-religiøst."

"På Amos tid - muligens før - hadde forestillingen om Jahves dag også fått en mer omfattende betydning, ... Uttrykket kunne også brukes om (enhver) "dag" da Jahve "kom til syne" for å knuse sitt folks fiender, altså om en Jahves "epifanidag" i mer omfattende mening." "Amos innvarsler en vending i oppfatningen, som har "gjort skole" i profetiske kretser og i den jødedom som mottok varige impulser fra dem." "Hans budskap er kort og godt: "Ikke Israels fiender, men Israel selv rammes av katastrofen."

"Den senere profeti representerer et kompromiss mellom det føramosiske og det amosiske syn, og det har medført viktige ombøyninger og omtydninger av de opprinnelige forestillingene. Dagens oprinnelige sammenheng med kultusen klinger bare igjen i metaforer fra kultuslivet.": a)"Dagen blir en enkelt bestemt dag engang i fremtiden." b)"Det kosmiske og universelle perspektiv trer igjen frem: Dagen betyr en katastrofe som varsles og ledsages av kosmiske forstyrrelser og omfatter hele den folkeverden som ligger innenfor vedkommende profets synskrets (Sefanja, Ezekiel, Jes 13, Obadja, Joel, Deuterozakarja)". c)"Den skal også ramme Israel for dets synders skyld (Sefanja, Ezekiel, Joel)". Men profetien "holdt fast på det føramosiske nasjonal-religiøse perspektiv: for Israel er dagens redsler en forbigående og utrensende straff, som innleder dets fulle gjenreisning og virkeliggjørelsen av dets håp, mens den for den fiendtlige folkeverden betyr en tilintetgjørende katastrofe som straff for overgrep mot Israel; restene av folkene skal underkaste seg under Israel og anerkjenne Jahve som den eneste virkelige Gud." "I stigende grad blir det igjen folkeverdenen som blir gjenstand for Jahves brennende harme på hans "dag". "Hedningerne har helt avløst kaosmaktene som Jahves fiender og gjenstand for tilintetgjørelsen på hans dag"

"Den senere fase i motivets utviklingshistorie representeres av Deuterozakarja - Zak.(12-13 og) 14 - og Joelboken. De trengsler som skal ramme Juda og Jerusalem, er blitt til "den siste store trengsel" før den definitive gjenopprettelse." "Og dermed er historien med dens opp og ned kommet til ende, og Jahve selv tiltrer kongeherredømmet over den pasifiserte jord."

Kritik

F.C. Fensham (Biblical Essays, 1966) opsummerer kritikken af

Mowinckels teori. Han skriver: "The criticism of Mowinckel's contention is almost universally acknowledged in modern scholarship, because no direct proofs for a New Year-festival on Babylonian model in Israel have yet been presented." (s.90)

Edler (Das Kerygma des Propheten Zefanja, 1984) skriver: "Die Annahme eines Thronbesteigungstages Jahwes, den Mowinckel in Parallele zur Thronbesteigungsfeier Marduks postuliert, ist jedoch sehr umstritten. Entscheidend für diese Frage ist die Übersetzung von יהוה מלך. Mowinckel übersetzt mit 'Jahwe ist König geworden' (=Inthronisationsruf), wohingegen sich in den letzten Jahren immer mehr die Auffassung durchgesetzt hat, diesen Ausdruck mit 'Jahwe ist König' (=Huldigungsformel) zu übersetzen. Auch kann die Frage nach dem theologischen Ort einer 'Thronbesteigung Jahwes' nicht befriedigend beantwortet werden." (s.174 n.2). Se desuden Cerny "The Day of Yahweh and some relevant Problems", 1948 s.41ff. Han giver følgende salut: "The conception af a Hebrew festival of Yahwe's enthronement, which provides the material of eschatology is dependent on the idea af a divine kingship; and this annual festival itself is an hypothetical reconstruction pure and simple, compiled from the different sources scattered throughout the books of the Old Testament." (s.45)

Hellig krig: von Rad.

von Rad (JSS IV, 1959) finder følgende forhold omkring begrebet HERRENS dag:

- a) "First, the Day af Yahweh encompasses a pure event of war, the rise of Yahweh against his enemies, his battle and his victory" (s.103).
- b) "Secondly, the entire material for this imagery which surrounds the concept of the Day of Yahweh is of old-Israelitic origin. It derives from the tradition of the holy wars of Yahweh, in which Yahweh appeared personally, to annihilate his enemies" (s.104).

På baggrund af dette konkluderer von Rad, at profeterne udnytter et velkendt tema: "HERREN kæmper for sit folk", som de giver nye dimensioner: "HERREN kæmper mod sit folk". Det originale indhold bliver igen anvendt når profeterne forudsiger en frelsestid (s.105).

I sin argumentation starter von Rad med at undsige Amos 5,18-20 som et passende udgangspunkt. I stedet vælger han Es. 13 og 34, Ez.7 og Joel 2 som udgangspunkter, da de efter hans mening er tekster, der beskriver begrebet i en bred kontekst, samtidig med at de er selvstændige. Han lader konteksten i disse tekster bestemme indholdet af begrebet. Han iagttager følgende:

Es.13: "The circle of ideas of this prophecy is closed; it speaks of a

war which begins with the selection of the warriors and ends with the description of the depoulated and desolated land of the enemy". "...we are dealing explicitly with a sacral war"(s.99). HERREN kommer selv for at kæmpe (jvf naturforandringerne vvl0, 13, 14ff) Krigerne er helligede (jvf 1.Sam 21,5), og fjenden har mistet modet (jvf Ex 15,14-16. 23,27f. Jos. 2,9.24, 5,1. 7,5. 24,12.), forhold som er karakteristiske for en hellig krig.

Es.34:"Here, too, the thought of Yahweh's fight is in the foreground" (s.100).

Ez.30,1-19 er, skønt afkortet, en parallel til Es.13 og 34. Krigsmotivet finder han også i Ez.7 (v.14 og 17), der afslutter med samme beskrivelse af affolkning som de nævnte tekster.

Joels brug af begrebet (Joel 2) viser, at han er afhængig af et traditionelt begreb: "He compares the locusts to the hosts approaching the battle of the Day of Yahweh, and in this comparision he has at his disposal the whole phraseology of the battle events of the Day of Yahweh" (s.101).

Zefanja korresponderer også med krigsmotivet, Offerslagtningen bliver brugt som billede på ødelæggelsen, der igennem beskrivelsen af forholdene i Jerusalem viser sig at være krig (1,10-11). Beskrivelsens afslutning er også i tråd med de nævnte tekster.

Jerm 44 opviser også beskrivelsen af en hellig krig.

Gennem denne eksegese kommer von Rad til ovennævnte konklusioner.

Kritik.

Meir Weiss (HUCA, 1966) bruger det meste af tyve sider til et opgør med von Rads tese. Hovedindvendingerne er:

Da der er profetier om krigshandlinger, der ikke henviser til en HERRENS dag spørger han:"What then distinguishes the prophecies on the DL (DL = Day of the Lord) from those on punishment brought about by war? What is the difference between the DL and the days in which the Lord will fight his enemies? og konkluderer:"..., he is still far from defining the constitutive element of the prophecies about the DL and does not characterize the essential aspects of the discussed concept" (s.31). Udover at påpege at de anvendte profetier "...do not belong to the earliest prophecies about this subject" skriver han om de elementer der angiver Hellig krig:"The fact is that the elements thought to be essential,"constitutive", in the DL-prophecies on the one hand appear in theophany-discriptions or otherwise in prophecies not concerning the DL, and, on the other, do not occur in the "tradition" preserved about the HW"(HW = Holy war)(s.31).

Videre skriver han i forbindelse med helligelsen af krigerne: "If the expression מלחמה ב'קדש' proves an illusion to the HW, one would have expected this expression to be used in Deut. ... Yet it is not found there at all" (s.32). Ligeledes afviser han at Jos.3,5, 1.Sam 21, og 2.Sam 11 referer til en Hellig krig, og ligeså med naturforandringerne i de nævnte tekster.

Ud af de 14 selvstændige tekster von Rad nævner, har en tredjedel ingen henvisninger til en Hellig krig; her iblandt de to ældste profetier: Amos og Es.2 (s.37-39).

Weiss konkluderer: "vRad, in his quest for the origin of the DL found his way to the HW tradition, not to the origin of the concept of the DL itself. The cause of this is that while accepting the methodological principle of *formgeschichte* and *überlieferungs-geschichte* he disregarded the methodological precept laid down by Aug. Boeckh: "Die Einzelheiten sollen nicht...deducirt werden, was bei historischen Dingen nicht möglich ist, aber sie sollen hervorgehen aus einer allgemeinen Anschauung, und diese muss sich wieder in jedem einzelnen Theile bewähren" (s.39).

Teofani: M. Weiss.

Meir Weiss (HUCA 1966) opstiller en hypotese som adskiller sig fra de hidtil nævnte især hvad angår begrebets opståen. Han skriver: "...warranted my hypothesis that the concept of DL is not pre-prophetic but has actually originated in a phrase coined by Amos in the course of his polemic with his contemporaries about the self-manifestation of the Lord (s.60).

Bevisførslen falder i fire hovedgrupper (s.45ff):

I) Profeternes brug af mange forskellige fraser når de beskriver tilsvarende fænomener som HERRENS dag, viser at begrebet ikke var en terminus technicus (se Gressmann s.142).

II) Amos 5,18 kræver ikke at tilhørerne havde et forudgående kendskab til begrebet HERRENS dag, idet:

a) HERRENS dag er ikke et stikord fra tilhørerne, da det ikke drejer sig om et citat (som 9,10 og 5,14), men om en af profeten formuleret tankegang (Ve eder, som længes efter HERRENS dag).

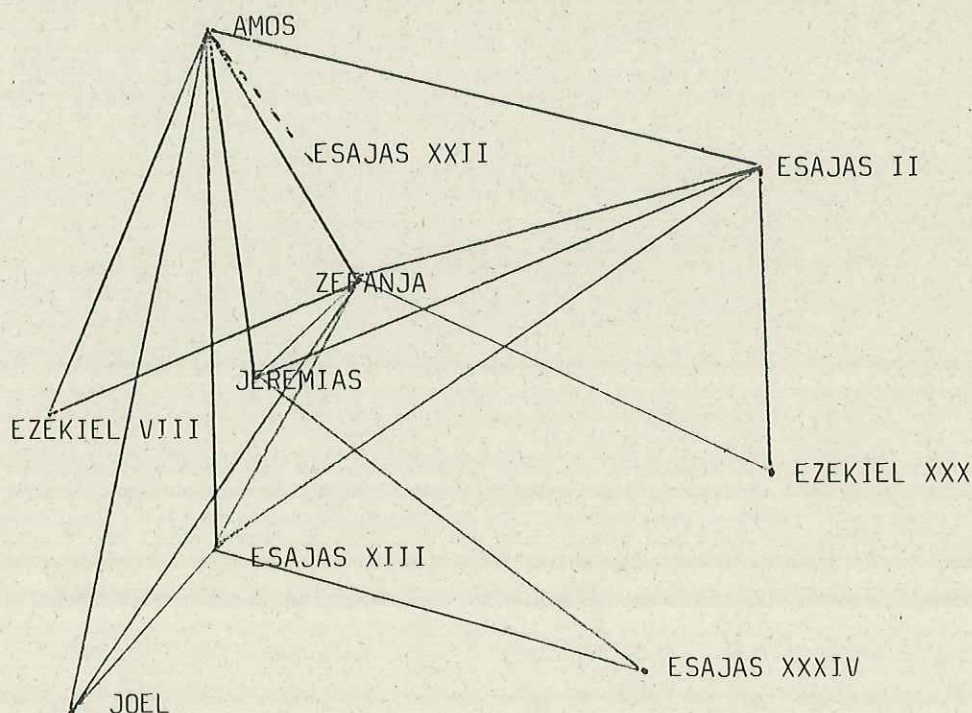
b) At tilhørerne forstod begrebet HERRENS dag betyder ikke at de var velkendte med det. De to ord sat sammen gav god mening allerede første gang de blev sagt. Han beviser dette ved at gennemgå det hebraiske tidsbegreb, der er indholdsorienteret.

Han slutter med konklusionen: "The DL *per se* signifies the action of the Lord, his might- and power-potential." "DL in its original and main

significance meant an event in which the awareness of the Lord would gain a concrete and sensory expression" Tilhørerne havde altså muligheden for at forstå begrebet umiddelbart om den teofani de ventede på. En forståelse af HERRENS dag som han mener gælder, også selv om oprindelsen til begrebet skal lægges forud for Amos' profeti. Dette beviser han ved at undersøge de fænomener, der knytter sig til profetierne om HERRENS dag. Han undersøger desuden hvor disse fænomener optræder i andre bibelske tekster. Og finder dem i forbindelse med teofanier og profetier f.eks: Frygt, panik, og forandringer i naturen (se tabel A s.61).

III) Manglen på reference til HERRENS dag uden for profetlitteraturen, indicerer også at begrebet er skabt af profeterne. Accepterer man at profeterne havde indflydelse på historieskrivningen bliver det endnu mere iøjnefaldende (1). Hermed har han sandsynliggjort første del af tesen: Begrebet HERRENS dag blev "opfundet" af Amos.

IV) Til sidst viser han ved hjælp af en undersøgelse af de begreber og motiver der går igen i de forskellige profetier om HERRENS dag, at de alle er afhængige, eller udspringer af Amos' profeti (s.48ff). Dette illustrerer han ved følgende skitse, der viser profetiernes indbyrdes afhængighed (Tabel C s.71):

1) Dette er vel snarere et argument for at profeterne behandlede traditionen med respekt, at de undlader at indføje et så centralt begreb.

Kritik.

Forsøget på at nedgøre krigsmotivet i HERRENS dags profetierne kalder Edler "Scheuklappentaktik", og henviser til Zef. 1,16. Jerm. 46,10. Ez. 7,15. 13,5. Klages. 2,20-22. Ez. 30,3ff. Es. 13,3.15f.18. Ob. 16. Joel 2,1ff. 3,3. 4,13ff og Zak. 14,1ff, hvor temaet "krig" optræder explicit (s.178-79). Også hvor profeterne tolker historiske begivenheder, med udtrykket HERRENS dag, drejer det sig om krigshandlinger (1). Weiss har ved sin undersøgelse vist nødvendigheden af at klarlægge begrebet indenfor profetlitteraturen, og her har den ældste profeti naturligvis størst interesse.

Pagtseffektivering: F.C. Fensham.

I "Biblical Essays", 1966 konkluderer F.C. Fensham: "The Day of the Lord is a day of judgement and punishment. The foreign enemies receive only punishment in the form of executed curses. The unfaithful Israel receives judgment as result of the breach of covenant and then punishment in the form of executed curses. Battle or war is only one of many curses which might overtake a transgressor."(s.95). "The real background of this concept is a day of visitation and execution of curses."(s.96).

Fenshams hovediagttagelse er, at de fleste profetier om HERRENS dag er rettet mod Israel (s.91).

Hans undersøgelse falder derefter i to hovedafsnit. Først fastslår han ved en undersøgelse af genitiven i begrebet, at "dag" skal forstås som en dag der er tidsmæssig ubestemt, men karakteriseret ved HERRENS indgriben (s.91), og gennemgår derefter den terminologi der er anvendt for at beskrive dagen. Her finder han at krig er en vigtig del af beskrivelsen (Ez.13,5. Jerm. 46,10. og Zef. 1,16), men ikke den eneste. Han finder også at HERRENS vrede (Es.13,9. Ez.7,19. Zef. 1,15.18.), naturens forandringer og frygt (F.eks: Es. 2,19. 13,8.10.13. 22,5. Joel 3,4 Ez.30,3. Joel 2,1. Amos 5,18-20 Zef.1,15.17.) er vigtige dele af beskrivelsen. Beskrivelsen af mørke skyer viser, at der også er tænkt på dagen som en teofani, hvor HERREN viser sig med velsignelse og forbandelse (jvf.Ex. 19, 24, 33). Specielt det sidste er fremtrædende (s.91-92). Han konkluderer: "We have a fusion of terminology from two or more different strands of tradition of which the tradition of the holy war is clearly to be distinguished" (s.92). Han fortsætter med at konstatere, at selv om de forskellige traditioner påvirker forfatterne, kan man sige: "In all the cases it is a day of the coming of the Lord to punish the guilty or hostile

1) Imod dette, se afsnittet om Everson i denne opgave.

forces"(s.92). Ud fra Es.34,8 viser han hvorledes HERREN kommer som dommer og dømmer Edom og dermed velsigner Zion. Med disse iagttagelser foretager han springet til andet hovedafsnit, der er en undersøgelse af antikke, ikke-gammeltestamentlige pagter. Ved denne forskning konstanterer han følgende karakteristika: a) Den stærkere i pagten lover beskyttelse af den svagere. b) Den stærkere i pagten straffer den svagere med krig, for at effektuere de forbandelser, som er en del af pagten, hvis pagten brydes. Begge karakteristika findes i HERRENS forhold til Israel, hvor HERREN bruger andre nationer som strafredskaber (Assyrien, Babylon).

De andre katastrofer der vil ramme landet; naturforandringer etc. kan også ses som en del af forbandelsen over den nation, der bryder pagten, i henhold til mesopotamiske eksempler.

Fensham har på denne måde vist at HERRENS dag skal ses som et udtryk for effektueringen af HERRENS og Israels pagtforhold.

Kritik.

Pagtsforholdet er uden tvivl det mest centrale begreb i israelitisk selvforståelse. Ser man på Num. 26,27-45, Deut.28,15ff. 29,18ff og sammenholder dette med katastroferne i Nord- og Sydriget, tænker man uvilkårligt:"Her skete opfyldelsen". Jerm.11,3-14.31,32 og Es.24,5 viser at denne forståelse også gjorde sig gældende hos profeterne. Alligevel må jeg spørge om ikke profeterne ville have gjort mere opmærksom på dette, hvis det var en pagtsdag de tænkte på? Tolkningen må siges at være i god overensstemmelse med det gammeltestamentlige vidnesbyrd om hvorfor det gik galt med tolvstammefolket: De brød pagten.

Skæbnedage: A.J. Everson.

A.J. Everson finder kun det specifikke udtryk "HERRENS dag" hos de klassiske profeter og i klagesangene (JBL, 1974 s.330). Han finder her atten eksempler som han inddeler i tre grupper:

Syv taler om fremtidige eller kosmiske begivenheder (Amos 5,18-20. Es. 2,12-17.34,1-17.61,1-3.63,1-6. Mal. 3,13-24. Zak.14,1-21).

Seks bruger formularen יום יהוה קרוב nær er HERRENS dag, for at betone begivenhedens umiddelbare nærhed (Zef.1,1-9. Ezek. 7,1-27.30,1-9. Obad. 1-21. Es. 13,1-22. Joel 1-4).

Fem beskriver og tolker indtrufne begivenheder (1).

Ved at undersøge sidste gruppe finder han, hvilke begivenheder de

1) Hvorved han undsiger Gressmann:"überall, wo dieser Ausdruck begegnet, bezieht er sich auf die Zukunft" (s.144) og Cerny der kun accepterer klag.2,22 som værende om det indtrufne (s.20).

klassiske profeter vil betragte som værende en HERRENS dag. Derved giver han en tolkningsnøgle til forståelsen af hvad profeterne forventede når de profetede et komme af en HERRENS dag.

Han undersøger klag.1 (se v.12) og 2 (se v.1 og v.20-22) (s.332). samt Ez.13,1-9 (se v.5)(s.332), og finder at de ser tilbage på Judas og Jerusalems ødelæggelse (588-87 f.Kr). Jerm. 46,2-12 (se v.10) (s.333) handler om den egyptiske hær's fald ved Karkemisj (605 f.Kr). Es.22,1-14 (se v.5 og 12)(s.334) ser tilbage på Sankeribs felttog der ødelagde Juda og hvis ødelæggelse Jerusalem kun undgik med nød og næppe (701 f.Kr).

Hans undersøgelse viser "that the day of Yahweh was not viewed in the pre-exilic and exilic eras of Israel's history as a singular, universal, or exclusively future event of world judgment. Rather, the Day of Yahweh was a powerful concept available to the prophets for their use in interpreting various momentous events - past, future or imminent" (s.331 og 335).

Everson underbygger sin påstand ved at inddrage nogle af de tekster der forudsagde en HERRENS Dag, og som han mener blev accepteret som profetiske i og med at de gik i opfyldelse: Amos (5,18-20) forudsagde Samarias fald (722 f.Kr) som en HERRENS dag, hvor Nordrigets synder indhentede det (s.335). Esajas (2,12-17) forudsagde på lignede vis Judas ødelæggelse som en HERRENS dag (s.335). Zefanja (1,1 - 2,3) og Ezekiel (7,1-27) har samme sprogbrug når de advarer folket mod konsekvenserne af dets synd (Jerusalems fald).

Ud fra denne undersøgelse ses at "The future were seen as an extension of the past"(s.336), hvorved begrebet HERRENS dag blev centralt når profeten skulle advare folket der var på afveje."Bliver I ved med at synde får vi en ny HERRENS dag!". Eller når der blev forkyndt håb for Israel i Babylon:"HERRENS dag kommer også for Babylon". Senere blev begrebet vigtigt i den apokalyptiske lære.

Det ses også ud fra teksterne at begrebet primært er anvendt i forbindelse med enten en overstået eller forventet skæbnesvanger krig, der deler historien ind i perioder: Før og efter Samarias fald, før og efter Jerusalems fald etc. Eller andre begivenheder med katastrofale følger: Es.2.6-22 (en naturkatastrofe?), Joel om græshoppeplagen og Zakarias 14 om sygdom. Disse må dog også forstås som en del af HERRENS strafredskaber over et arrogant folk. Samlet konkluderer Everson om HERRENS dage:"They are events which have the potential for turning history in various directions"(s.337).

Kritik:

Everson præsenterer her en metode til at tolke den profetiske anvendelse

af begrebet ind i profeternes samtid. Med denne undgår han den vilkårlighed som præger forsøgene på at trænge ind bag begrebet ved hjælp af teorier om verdensår, tronbestigelsesfester, hellig krig eller andet der kun bygger på indicier i teksterne. Hans eksegese over Esajas er ikke altid overbevisende. Beskriver Es.2 ødelæggelsen af Nordriget eller om et jordskælv? Men hovedindtrykket står tilbage HERRENS dag er brugt om skæbnesvangre begivenheder, der venter eller har overgået et overmodigt folk. Hermed er der ikke sagt noget om begrebets oprindelse, udover at det må udspringe af en forståelse af HERREN som historiens herre, der griber ind i historien på afgørende dage med dom og frelse, hvori forhold som teofani, krig, kongedømme etc. er indeholdt, men til gengæld er man på sikker eksegetisk grund.

Konklusion.

Efter at have dateret Zefanjas profeti og udlagt den, har vi et godt grundlag for at vurdere de teorier som er behandlet.

Vi fandt at profetien forudsagde jordens ødelæggelse, endda med spor af en kaos-terminologi. Vi fandt at profetien brugte billeder fra kulten, men ingen spor af en nytårsfest. Vi fandt at profetien forudsagde en krigsbegivenhed da den brugte udtrykket HERRENS dag, men ikke at terminologien var "Hellig krig". Vi fandt elementer fra teofanier, men ikke en teofanibeskrivelse. Vi fandt elementer fra et brudt pagtsforhold, men ingen direkte hentydninger til pagten. Men ingen tvivl om at profeten forudsagde en dag, der ville få historiske konsekvenser. Hvad gør vi med alt dette?

Jeg mener, at Everson har set ret i at HERRENS dag er en skæbnesvanger dag for Israel, og at det drejer sig om flere dage gennem historieforløbet. Disse dage har afgjort elementer fra flere af de nævnte teorier. Det kan være krigsbegivenheder (som Zefanja), der eventuelt begrundes af pagtsforholdet og eventuelt fremtræder som teofanier, eller naturkatastrofer af uoverskueligt omfang. Altsammen ting der viser HERREN som historiens herre. Derfor kan det heller ikke undre at apokalyptikken fandt inspiration i begrebet HERRENS dag. HERRENS dag er, sagt i korthed, den dag hvor HERREN manifesterer sig ved en skæbnesvanger indgriben i Israels og verdens historie.

Litteraturliste.

Kilde:

Biblia Hebraica Stuttgartensia. 1967/77, 1983. (1054-59). 5

Kommentarer

Kiel/Delitzsch.

Commentary to The Old Testament. 10. Minor Prophets.

Michigan. 1976. (Rep.) (117-167) 50

Rudolph, Wilhelm.

Kommentar zum Alten Testament.

Gütersloh 1975. (255-303) 48

Sabottka, L.

Zephania.

Versuch einer Neuübersetzung mit philologischem Kommentar.

Rom 1972. (27-68) 41

Indledning

Childs, Brevard S.

Introduction to The Old Testament as Scripture.

London 1979. (27-107. 457-461) 84

Rendtorff, Rolf.

The Old Testament. An Introduction.

Philadelphia 1986. (ix-xi, 234-236). 5

Israels historie

Noth, Martin.

Geschichte Israels.

Göttingen 1954. (229-253) 24

Otzen, Benedikt.

Israelitterne i Palæstina.

København 1982. (9-19. 281-306) 35

Artikler og monografier

Cerny.

The Day of Yahweh and Some Relevant Problems.

Prag. 1948. (VII-106) 108

Cross, Frank Moore. Jr.

The Divine Warrior in Israel's Early Cult.

Biblical Motifs, Ed. A. Altmann

Massachusetts 1966. (11-31) 20

Edler, Rainer.

Das Kerygma des Propheten Zefanja.

Darmstadt 1984. (168-184) 16

Everson, A.J.

Day of the Lord.

"Interpreters Suppl.". (209-210) 2

The Days of YAHWEH.

JBL XCIII, 1974 (329-337) 8

Fensham, F.C.

Zephania, Book of.

"Interpreters Suppl.". (983-984) 2

A Possible Origin of the Concept of The Day of the Lord.

Biblical Essays 1966. (90-98) 8

Gressmann, Hugo.

Der Ursprung der Israelitisch-jüdischen Eschatologie.

Forschungen zur Religion und Literatur

des Alten und Neuen Testaments.

6. Heft 1905. (141-158) 17

Hyatt, J.P.

The Date and Background of Zephaniah.

JBL 7 (1949). (25-29) 4

Kapelrud, A.S.

The Message of the Prophet Zephaniah.

Oslo 1975. (9-109) 100

Mowinckel, Sigmund. <i>Han som kommer.</i> København 1951. (88-106)	18
<i>Jahves dag.</i> Norsk Teologisk Tidsskrift 1958. (1-56)	56
von Rad, G. <i>The Origin of the Concept 'Day of Yahweh'.</i> JSS (1959). (97-108)	9
Scharbert, Josef. <i>Zefanja und die Reform des Joschija.</i> Künder des Wortes. Würzburg 1982. (237-255)	18
Smith, L.P./Lacheman, E.R. <i>The Authorship of the Book of Zephaniah.</i> JNES 9 (1950). (137-42)	5
Williams, D.L. <i>The Date of Zephaniah.</i> Journal of Biblical Literature 82, 1963 (77-88)	11
Weiss, Meir. <i>The Origin of the "Day of the Lord" Reconsidered.</i> HUCA XXXVII 1966. (29-72)	41

ialt 735

Ordbøger, håndbøger og andre hjælpemidler

Det Danske Bibelselskab. <i>Tolvprofetbogen.</i> København 1985.
<i>Det Gamle Testaments kanoniske bøger.</i> København 1931/65.
Holladay, William L. <i>A concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament.</i> Leiden 1971.
Crim, Keith. <i>Interpreter's Dictionary of the Bible. Suppl.</i> Nashville 1962. (1984 4. print)
Mandelkern, Solomon <i>Veteris Testamenti Concordantiae Hebraicae atque Chaldaicae.</i> 1955.
Nielsen/Noack. (Red) <i>Gads Danske Bibelleksikon. Bind III, P-A.</i> København 1981.
Pedersen, Johannes. <i>Hebræisk grammatik.</i> København 1981.